

ตัวอย่างหนังสือ

ชื่อหนังสือ : เซน : พนทางอันย้อนแย้ง

Zen : The Path of Paradox

ผู้เขียน : **OSHO**

ผู้แปลและเรียบเรียง : **ดร.ประพนธ์ ผาสุขยัต**

Copyright © 2001 OSHO International Foundation, Switzerland.

www.osho.com/copyrights

Thai Translation Copyright © 2015 FreeMind Publishing Co., Ltd.

by arrangement through Tuttle-Mori Agency Co., Ltd.

All rights reserved.

OSHO is a registered trademark of Osho International Foundation. For further information please go to www.osho.com/trademark.

The material in this book is selected from various talks by Osho given to a live audience. All of Osho's talks have been published in full as books, and are also available as original audio recordings. Audio recordings and the complete text archive can be found via the online OSHO Library at www.osho.com

พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2558

ราคา 225 บาท

ISBN 978-616-403-005-3

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2558 โดย บริษัท ฟรีมายด์ พับลิชชิง จำกัด
ห้ามลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตจากผู้จัดพิมพ์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
ไอโซ.

เซน พนทางอันย้อนแย้ง.-- กรุงเทพฯ : ฟรีมายด์, 2558.
232 หน้า.

1. นิกายเซน. I. ประพนธ์ ผาสุขยัต, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

บรรณาธิการที่ปรึกษา กฤษฎาพร ชุ่มสาย ณ อยุธยา
บรรณาธิการบริหาร สานุพันธ์ ชุ่มสาย ณ อยุธยา
บรรณาธิการ อิศวเรศ ตโมนุท
พิสูจน์อักษร จิระพรรณ คณาสวัสดิ์, ศรัณย์ พิพัฒน์นรพงศ์
ออกแบบปก ไพบุลย์ วณิชยวรรณ์
ศิลปกรรม วรณภา รุ่งฟ้า

จัดพิมพ์โดย

บริษัท ฟรีมายด์ พับลิชชิง จำกัด
27/33 ซอยศรีบำเพ็ญ ถนนพระราม 4
แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
โทรศัพท์ 0-2286-2414 โทรสาร 0-2286-2417
www.freemindbook.com freemindbook

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์

45/12-14, 33 หมู่ 4 ต.บางขุน อ.บางกรวย จ.นนทบุรี 11130
โทรศัพท์ 0-2879-9154-6 โทรสาร 0-2879-9153

จัดจำหน่ายโดย

บริษัท อมรินทร์ บুক เซ็นเตอร์ จำกัด
108 หมู่ที่ 2 ถนนบางกรวย-จตุรนต์ ตำบลมหาสวัสดิ์
อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130
โทรศัพท์ 0-2423-9999 โทรสาร 0-2449-9222, 0-2449-9500-6
www.naiin.com

หากพบว่าหนังสือมีข้อผิดพลาดหรือไม่ได้มาตรฐาน
โปรดส่งหนังสือกลับมาที่สำนักพิมพ์ (ทางไปรษณีย์)
ทางเรายินดีเปลี่ยนเล่มใหม่ให้ท่านทันที

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึก Soy Ink ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
และเลือกใช้กระดาษที่ผลิตจากไม้ปลูก ลดการบุกรุกพื้นที่ป่าของโลก

คำนำสำนักพิมพ์

มีเรื่องเล่าเรื่องหนึ่ง

มีชายคนหนึ่งกำลังสวมแว่นตาอยู่ เขากำลัง
ง่วนอยู่กับการหาแว่นตา เขาวางไว้ตรงไหนกันนะ
เขาหา หา หา หาเท่าไรก็ไม่พบ เขาหาจนเหนื่อย จึงนั่ง
พัก แล้วสักพักเขาจึงพบว่า เขาสวมแว่นที่เขาตามหา
มาตั้งนานแล้ว

เรื่องนี้ฟังดูตลก ชายคนนี้ใส่แว่นอยู่แท้ๆ ก็ยังไม่รู้ตัว...ใช่แล้ว
มันตลก แต่มันเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น และก็เหมือนกับหลายๆ คนที่กำลัง
ค้นหาตัวเอง หาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ‘ภายใน’ โดยตามหาจาก ‘ภายนอก’ เรา
พยายามค้นหาสิ่งที่ยิ่งใหญ่ สิ่งพิเศษ เราพยายามหาอะไรต่อมิอะไร
มาทำให้ภายในเรารุ่งเรืองด้วยสิ่งๆ ‘ไม่ใช่’ จนในที่สุดก็มองไม่เห็น
สิ่งที่ ‘ใช่’ ที่มีอยู่แล้ว... บางคนเมื่อหาไม่เจอ ก็คว้าเอาสิ่งอื่นมาเป็น
ตัวแทน ด้วยคิดไปเองบ้าง ฟังคนอื่นว่ามาบ้าง เพื่อบอกว่าตนเอง
ค้นพบแล้ว ในขณะที่บางคนเมื่อหาจนเหนื่อยแล้วหยุดตามหา จึงค่อย
มาพบว่าเรา ‘เป็น’ สิ่งที่เรา ‘หา’ อยู่แล้ว

ถ้าอย่างนั้นแล้วต้องทำอย่างไรเราจึงจะเห็นเสียทีละ

ท่านอาจจะคิดว่าหนังสือเล่มนี้มีคำตอบให้แก่ท่าน ทว่าด้วยวิถี
แห่งเซน ด้วยการเล่าในแบบฉบับ **OSHO** ในหนังสือ “เซน หนทางอัน
ย้อนแย้ง” ที่ท่านกำลังถืออยู่นี้ ไม่มีคำตอบนั้น ไม่มีการแนะนำให้ท่าน

ปฏิบัติอะไรทั้งสิ้น ท่านจะไม่พบคำตอบนั้นจากหนังสือหรือจากการอ่าน
หรือ เพราะเซนมิได้บอกคำตอบใดแก่ท่าน แต่เซนจะบอกท่านว่า ท่าน
คือคำตอบ ท่านคือผู้รู้ได้ด้วยตัวเอง

เมื่อท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ท่านอาจจะเจอคำถามย้อนกลับมา
ว่า ท่านหาอะไรอยู่หรือ ท่านลองมองดูดีๆ สิ อะไรกันที่ท่านหาอยู่ หรือ
ท่านอาจจะถูกตบหน้าให้รู้สึกตัวแล้วพบว่าตนสวมแว่นอยู่เหมือนชายใน
เรื่องเล่าข้างต้น หรืออะไรก็ตามที่ท่านไม่อาจคิดมาก่อนได้ เพราะเซนคือ
ความฉับพลันทันที เซนไม่ใช่สิ่งที่คาดเดาได้ แต่ท่านจะต้องพบด้วยตัว
ท่านเอง มีประสบการณ์ด้วยตัวเอง และในที่สุดท่านอาจจะตก อาจจะ
หัวเราะลั่นขึ้นมา เมื่อพบว่าแว่นนั้นก็อาจมิใช่สิ่งจำเป็นเลย เพราะท่าน
มองได้ชัดอยู่แล้ว จนไม่มีความจำเป็นต้องใส่มันอีกต่อไปแล้วก็ไม่ได้

ผลงานเล่มนี้ เป็นอีกหนึ่งผลงานของ OSHO ที่ทางสำนักพิมพ์
ฟรีมายด์ได้รับความไว้วางใจจาก **OSHO International Foundation**
เจ้าของลิขสิทธิ์ให้ทำการแปลเป็นฉบับภาษาไทย เพื่อนักอ่านชาวไทย
สำนักพิมพ์ฟรีมายด์ขอขอบพระคุณ **ดร.ประพนธ์ ผาสุขยิต** และ
คุณสุนิต ผาสุขยิต เป็นอย่างยิ่งที่อุทิศเวลาเพื่อการแปลผลงานของ
OSHO เสมอมา และขอขอบพระคุณ **ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ** เป็นอย่างยิ่ง
ที่กรุณาสละเวลาเขียนคำนิยมให้กับหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณผู้อ่าน
ทุกท่านที่ติดตามผลงานของสำนักพิมพ์ฟรีมายด์เรื่อยมา

สำนักพิมพ์ฟรีมายด์

คำนำผู้แปลและเรียบเรียง

เราอาจเคยได้ยินมาว่า เซนเป็นอะไรที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา แต่ทว่าในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นเซนกลับแฝงไว้ซึ่งความลึกซึ้งซับซ้อน สับสนชวนให้ท้อถอยสงสัย “เซนคืออะไร? เซนเป็นอะไรกันแน่? ยิ่งเราต้องการจะรู้ให้ได้ว่าเซนคืออะไร ก็ดูเหมือนเรายิ่งห่างไกลเซนไปมากขึ้นเท่านั้น” ที่จริงแล้วครูบาอาจารย์หลายท่านก็เคยเตือนเราไว้ในทำนองเดียวกันว่า “เซนไม่ได้มีไว้เพื่อให้เข้าใจ” จิตที่ขบคิดของเรามิอาจเข้าใจเซนได้ เพราะเซนไม่ใช่หลักการทางศาสนาเหมือนศาสนาอื่นๆ ทัวไป และเซนก็ไม่ใช่หลักการทางด้านปรัชญา เซนไม่อาจจะเข้าใจได้ด้วยความคิดที่ติดอยู่กับตรรกะ เซนเป็นวิถีที่มีความอ่อนแออยู่ภายในตัว เป็นอะไรที่ดูมัวๆ ไม่ชัด ผมเองที่หันมาสนใจเซนในระยะหลังๆ ก็ตั้งแต่จัดงานแปลหนังสือของท่าน **OSHO** เพราะท่าน OSHO พูดถึงเซนและให้ความสำคัญกับวิถีแห่งเซนค่อนข้างมาก

วิถีแห่งเซนไม่เน้นการอธิบายความเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเหมือนอย่างที่เราศาสตร์ทั้งหลายทำกัน เซนมีความเป็นศิลปะมากกว่าความเป็นศาสตร์ อาจารย์เซนมักใช้วิธีการที่อาจจะดูแปลกประหลาด (ในสายตาของคนทั่วไป) ในการสั่งสอนศิษย์ คนทั่วไปเรียนรู้เรื่องเซนผ่านนิทานและการเล่าเรื่อง (Storytelling) การถ่ายทอดสิ่งที่ลุ่มลึก การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และเนื้อหาที่มีความอ่อนแออยู่ในตัว ไม่มีวิธีการใดที่จะใช้ถ่ายทอดได้ดีไปกว่าการใช้เรื่องเล่า การฟัง (อ่าน) เรื่องเล่าอย่างเปิดใจจะสร้างความเข้าใจในระดับลึกให้กับผู้ฟัง (ผู้อ่าน) ได้ เป็นความเข้าใจที่ลึกลงไปมากกว่าระดับของความคิด เป็นความเข้าใจที่เข้าไปถึงระดับของชีวิตและจิตวิญญาณ แต่การที่จะมีประสบการณ์

ตรงเช่นนั้นได้ ผมใครจะทำทนายท่านผู้อ่าน (ผู้ที่สนใจหนังสือเล่มนี้) ว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่ท่านจะอ่านหนังสือเล่มนี้โดยที่ไม่มีความต้องการ (จะบรรลุวัตถุประสงค์) ใดๆ อ่านไปโดยที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ได้ต้องการจะเรียนรู้อะไร หรือพยายามทำความเข้าใจว่าเซนคืออะไรทั้งสิ้น!

หนังสือเล่มนี้เคยตีพิมพ์มาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อหลายปีก่อน ในครั้งนั้น คุณวรสิทธิ์ สีสานบรรณพงศ์ กรรมการบริหาร บริษัท พีเอสไอโฮลดิ้ง จำกัด ได้นำมาแปลไว้โดยขอให้ผมช่วยแก้ไขและเรียบเรียง คุณวรสิทธิ์เป็นหนึ่งในกัลยาณมิตรที่ติดตามผลงานการแปลหนังสือ OSHO เล่มแรกของผม (ปัญญาญาณ) เป็นเพราะหนังสือเล่มนั้นทำให้คุณวรสิทธิ์ติดตามหาหนังสือ OSHO ฉบับภาษาอังกฤษมาอ่านอีกหลายสิบเล่ม และหนึ่งในหนังสือฉบับภาษาอังกฤษเหล่านั้นทำให้คุณวรสิทธิ์ได้พบกับ **Zen : The Path of Paradox** เล่มนี้ที่อ่านแล้วโดนใจมากจนอยากให้คนไทยคนอื่นได้มีโอกาสอ่านเช่นกัน แต่เนื่องจากการพิมพ์ในครั้งนั้นมีการเผยแพร่อยู่ในวงที่ค่อนข้างจำกัด ผมจึงได้เปรยกับคุณวรสิทธิ์ว่าผมจะนำต้นฉบับเดิมมาปรับปรุง (เรียบเรียง) ใหม่ โดยในครั้งนี้นักพิมพ์ฟรีมายด์ผู้ซึ่งได้พิมพ์งานของ OSHO ออกมาเป็นภาษาไทยหลายสิบเล่มแล้วรับเป็นผู้จัดพิมพ์

ผมขอขอบคุณอาจารย์ **ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ** สำหรับคำนิยามสโลแกนที่สั้นกระชับตรงประเด็น ขอขอบคุณสำนักพิมพ์ฟรีมายด์และคุณวรสิทธิ์ที่ทำให้ผลงานชิ้นนี้ได้มีการจัดพิมพ์ใหม่ อันจะเป็นประโยชน์ในวงกว้างแก่ผู้ที่สนใจและผู้แสวงหาทั้งหลาย อย่างน้อยก็น่าจะทำให้ได้ตระหนักว่า “เมื่อใดก็ตามที่เราหยุดแสวงหา เราก็คจะได้กลับมาเจอมันอีกครั้ง!”

ด้วยความปรารถนาดี

ดร.ประพนธ์ ผาสุขยิต

คำนิยม

อ่านผลงานของ **OSHO** แล้วก็อย่าคิดมาก ควรใช้วิจารณญาณให้มากไว้

ถ้าใจไม่กว้างพอ ก็อาจจะเกลียด OSHO ได้เลยทีเดียว

เรื่องของเซน เป็นเรื่องที่อธิบายผ่านตัวอักษรได้ยากพอๆ กับเรื่องเต๋าและพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้ที่ฝึกสติและฝึกจิตใจมาจนกว้างขวาง ไหลลื่น ไม่ติดยึด จึงจะเข้าใจเซน และเข้าใจ OSHO ได้

งานเขียนของ OSHO กระตุ้นเตือนสังคม โดยเฉพาะนักวิชาการหลายคน ที่คิดมากกว่าทำ เอาวิชาการมาครอบงำผู้คนจนบิดเบือนเนื้อแท้ สัจธรรม ที่อยู่ในสรรพสิ่งต่างๆ

อุปมา สัจธรรมเป็นน้ำสะอาด แต่นักวิชาการนำมาใส่สี และพุดคุยถึงภาษาณะที่ใส่น้ำนั้นๆ ไม่ได้เข้าถึงสัจธรรม หรือน้ำสะอาดนั้นเลย

ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ

สารบัญ

บทนำ	10
ตั้งท้องฟ้าที่ว่างเปล่า	14
เซนที่มากเกินไป	50
ผู้ว่าการเมืองเกียวโต	86
ชายบนยอดเขา	124
ลูกเตะอันปราดเปรียว	166
หนทางอันยืดยาว : ตอบคำถาม	204
เกี่ยวกับผู้บรรยาย	224
ศูนย์ปฏิบัติภาวนาสากล OSHO	227
เกี่ยวกับผู้แปลและเรียบเรียง	228

~~~~~

บทนำ

~~~~~

วิถีแห่งเซนนั้นก้าวล้ำนำหน้าไปเกินกว่าวิถีของพระพุทธเจ้า และท่านเล่าจื๊อมาก เรียกได้ว่าเป็นสุดยอดของการบรรจบพบกันระหว่าง อัจฉริยภาพของอินเดียวกับจินเลयीที่เดียว พระพุทธเจ้าถือเป็นจุดสูงสุดของ อัจฉริยภาพอินเดียว ในขณะที่ท่านเล่าจื๊อถือเป็นจุดสูงสุดของอัจฉริยภาพ จิน การพบกันครั้งนี้จึงเท่ากับว่าเป็นการผสมผสานสาระแก่นสารอัน แท้จริงของคำสอนทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนลื่นไหลจนกลายเป็น สายธารธรรมที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ นี่ไม่ใช่การสังเคราะห์เพื่อให้ ได้มาซึ่งสิ่งใหม่ หากแต่เป็นการบูรณาการของสองสิ่งเข้าด้วยกัน จน ได้มาเป็นสิ่งที่เรียกว่า เซน

การที่เรียกขานกันว่า “ศาสนาพุทธ นิกายเซน” นั้นถือว่าไม่น่าจะถูกต้องนัก เนื่องจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นไม่สามารถ จับต้องหรือเข้าใจได้ง่ายเหมือนกับเซน แต่เซนก็ได้ดูธรรมดาสัมมัญ เหมือนกับหลักเต๋าของท่านเล่าจื๊อ วิสัยทัศน์แบบเซนเป็นสิ่งที่สามารถ เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ดูธรรมดาสามัญให้เข้าถึงซึ่งความลึกซึ้งได้ดี การผสม ผสานพุทธและเต๋าให้กลมกลืนเข้ากันเป็นเซนนี้ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ ที่แสนมหัศจรรย์มาก

อนาคตของมวลมนุษยชาติจะเข้าใกล้วิถีแห่งเซนเข้าไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะเซนเป็นการพบกันอย่างพอดีบพอดีระหว่างโลกตะวันออก กับโลกตะวันตก การพบกันในลักษณะนี้จะเป็นไปได้โดยอาศัยผ่านทาง เซนเท่านั้น โลกตะวันตกเข้าถึงความเป็นโลกียวิสัยได้ชัดเจน ในขณะที่

โลกตะวันออกกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม ถ้าเช่นนั้นแล้วอะไรล่ะที่จะเป็นสะพานเชื่อมโลกทั้งสองนี้เข้าด้วยกัน

พระพุทธเจ้าไม่สามารถเป็นสะพานเชื่อมได้ พื้นฐานของพระองค์คงไว้ซึ่งความเป็นตะวันออก คำสอนของพระองค์มีกลิ่นอายของโลกตะวันออกที่ค่อนข้างชัดเจน ไม่ได้เป็นสิ่งที่ธรรมดาสามัญ คนบางคนอาจเข้าไม่ถึงสิ่งที่เป็นแก่นแท้ของพระองค์ ดังนั้นพระองค์จะเป็นสะพานเชื่อมได้อย่างไร

ท่านเล่าจื๊อเองก็เช่นกัน ท่านมีแต่ความธรรมดาสามัญ เป็นการอยู่ในโลกวิสัยอย่างเต็มๆ ประเทศจีนเองมีลักษณะเช่นที่ว่านั้น ว่ากันแล้วประเทศจีนมีจิตแห่งความเป็นโลกตะวันตกมากกว่าโลกตะวันออกเสียอีก ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่ว่าทำไมประเทศจีนจึงเป็นประเทศแรกในซีกโลกตะวันออกที่นิยมระบอบคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะเป็นหลักปรัชญาความเชื่อเรื่องการไม่มีพระเจ้า หรือความเชื่อที่ว่ามนุษย์คือสิ่งที่สำคัญที่สุดมากกว่าสิ่งอื่นใด เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ จีนมีความเป็นโลกวิสัยมาตั้งแต่ห้าพันปีที่แล้ว มีความเป็นโลกตะวันตกมาห้าพันปีแล้ว ด้วยเหตุนี้ท่านเล่าจื๊อจึงไม่สามารถเป็นสะพานเชื่อมโลกทั้งสองได้เช่นกัน ท่านเล่าจื๊อก็มีลักษณะเหมือนซอร์บา เดอะกรีก* ก่อนข้างมาก

ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าเซนเท่านั้นที่จะเป็นสะพานเชื่อมได้ เพราะว่าในแก่นแท้ของเซนนั้น วิถีของพระพุทธเจ้าและของท่านเล่าจื๊อได้ถูกหลอมรวมไว้เป็นหนึ่งเดียวกัน การบรรจบพบกันได้เกิดขึ้นและปรากฏอยู่ในเซนแล้ว เปรียบได้กับเมล็ดพันธุ์ที่เติบโตเป็นสะพานเชื่อมอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้โลกทั้งสองฝั่งรวมกันเป็นหนึ่งเดียว เซนจึงเป็นจุดนัดพบ จุดนัดพบระหว่างอนาคตกับอดีต

* นวนิยายที่ประพันธ์โดย Nikos Kazanizakis นักเขียนชื่อดังชาวกรีก ซอร์บา (Zorba) ตัวเอกของเรื่องเป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข กลมกลืนกับธรรมชาติ ว่าเริง ร้องรำทำเพลง ไม่มีหลักการใดๆ ให้ยึดปฏิบัติ

สิ่งที่น่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่งก็คือ เชนไม่ใช้ทั้งอดีตและอนาคต ความสนใจทั้งหมดนั้นพุ่งไปอยู่ที่ปัจจุบันขณะเพียงอย่างเดียว เมื่ออดีตและอนาคตถูกเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกันด้วยปัจจุบันขณะ และแล้วความอัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้น

ปัจจุบันขณะ มิได้เป็นส่วนหนึ่งของกาลเวลา พวกท่านเคยคิดถึงเรื่องนี้บ้างหรือไม่ว่า ปัจจุบันขณะมีความยาวเป็นช่วงเวลานานเท่าใด ในเมื่ออดีตกาลนั้นจะมีช่วงเวลา อนาคตกาลก็เช่นเดียวกัน แล้วปัจจุบันขณะล่ะ หากพิจารณาช่วงเวลาระหว่างอดีตกับอนาคตเราจะวัดช่วงเวลาของปัจจุบันขณะได้หรือไม่ มันวัดไม่ได้หรอก เพราะมันไม่ได้เป็นช่วงเวลาอะไรทั้งนั้น หากแต่เป็นการทะลุเข้าสู่ห้วงแห่งกาลเวลาที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นนิรันดร์

และเชนเองก็ดำรงอยู่ในปัจจุบันขณะ คำสอนทั้งหมดจึงเป็นเรื่องที่ว่า เราจะอยู่อย่างปัจจุบันได้อย่างไร เราจะหลุดจากห้วงเวลาแห่งอดีต และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้นได้อย่างไร

วิถีของเชนจึงเป็นเรื่องของความฉับพลันทันใด ซึ่งเป็นเพียงสิ่งเดียวที่จะสามารถเชื่อมต่อกับอดีตกับอนาคตไว้ด้วยกันได้ มันสามารถเชื่อมต่อหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นอดีตกับอนาคต โลกตะวันออกกับโลกตะวันตก ร่างกายกับจิตวิญญาณ และท้ายที่สุดมันจะเชื่อมต่อไปยังโลกที่ไม่สามารถจะเชื่อมต่อได้ นั่นก็คือการเชื่อมต่อระหว่างโลกแห่งโลกียะกับโลกุตระได้ในที่สุด

ดั่งท้องฟ้าที่ว่างเปล่า

ตั้งท้องฟ้าที่ว่างเปล่า มันช่างไร้ขอบเขต ทว่ามัน
อยู่ที่ตรงนี้ ณ ที่นี้ มันช่างลึกซึ้งและชัดเจน เมื่อใด
ที่ท่านค้นหามัน ท่านจะมองไม่เห็นมัน ท่านมีอาจ
ครอบครองมันไว้ได้ แต่ท่านก็ไม่มีวันสูญเสียมันไป
ในขณะที่ท่านไม่พยายามจะไขว่คว้าหามัน ท่านก็จะได้
มันไว้ เมื่อใดที่ท่านนิ่งเงียบ ท่านก็จะได้ยินเสียงของมัน
เมื่อใดที่ท่านเปล่งวาจาออกไป มันก็จะไร้เสียง ประตูละ
บานใหญ่เปิดกว้างไว้ให้ทุกคน ไม่มีฝูงชนมายืนขวาง
ทางท่านไว้

ก่อนอื่นข้าพเจ้าขอทำความเข้าใจบางอย่างที่ถือว่าเป็นเรื่อง
พื้นฐานของเซน...

ประการแรก เซนไม่ได้เป็นไปตามหลักเทววิทยาทั่วไป หาก
เซนเป็นศาสนาที่เป็นศาสนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ศาสนาอื่นตั้งอยู่บน
พื้นฐานความคิดว่าด้วยเรื่องพระเจ้า พวกเขาจะมีทฤษฎีต่างๆ มากมาย
พวกเขายึดพระเจ้าเป็นศูนย์กลาง ไม่ได้เอาคนเป็นศูนย์กลาง เพราะมอง
ว่าคนไม่ใช่จุดสุดท้าย มีแต่พระเจ้าเท่านั้นที่เป็นจุดสุดท้าย แต่นั่นไม่ใช่
เซน เซนถือเอาคนเป็นเป้าหมายสูงสุด คนมีจุดสิ้นสุดอยู่ที่ตัวคนแต่ละ
คน สำหรับเซนแล้วพระเจ้าไม่ใช่สิ่งที่อยู่เหนือความเป็นมนุษย์ หาก

แต่เป็นสิ่งที่ถูกซ่อนไว้ภายในความเป็นมนุษย์ของเขา คนแต่ละคนต่างก็พาพระเจ้าอันเปรียบได้กับศักยภาพที่อยู่ภายในตัวพวกเขาไปไหนมาไหนตลอดเวลา

ดังนั้นจึงไม่มีแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องพระเจ้าในวิถีแห่งเซน หากท่านต้องการ ท่านอาจจะพูดได้ว่าเซนไม่ใช่ศาสนาด้วยซ้ำไป เพราะเซนจะเป็นศาสนาได้อย่างไรหากปราศจากความคิดว่าด้วยเรื่องพระเจ้า แน่نونผู้คนที่เติบโตมาอย่างชาวคริสต์ ชาวมุสลิม ชาวฮินดู หรือชาวยิว คงจะจินตนาการไม่ออกกว่าเซนเป็นศาสนาประเภทไหนกันแน่ เพราะหากเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้าแล้ว ก็เท่ากับว่าเป็นลัทธิอเทวนิยม ซึ่งจริง ๆ แล้วเซนก็ได้เป็นเช่นนั้น ในทางกลับกันเซนเป็นลัทธิอเทวนิยมอย่างสุดขั้ว เพียงแต่ไม่มีเรื่องพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องเท่านั้น

นี่เป็นหลักการพื้นฐานประการแรกที่ท่านควรจรรู้และเข้าใจ ท่านต้องปล่อยให้มันซึมซาบเข้าไปในตัวท่านก่อน จากนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่เหลือก็จะชัดเจน และง่ายต่อการทำความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

เซนกล่าวไว้ว่า พระเจ้าไม่ได้อยู่ภายนอก หากแต่อยู่ภายใน จะไม่มีคำว่าที่นั่น จะมีแต่คำว่าที่นี่ ทุกอย่างคือที่นี่ เดียวนี้ พระเจ้าคือที่นี่ เดียวนี้ และจะไม่มีช่วงเวลาในอดีต หรือสถานที่อื่นใด ณ ที่นี้เองที่สรรพสิ่งทั้งหลายมาบรรจบกัน หมายความว่าท่านไม่ต้องมีวิสัยทัศน์ถึงจะเห็นมัน ไม่ต้องออกไปดั้นด้นค้นหา ท่านแค่ลืมตา พระเจ้าก็ปรากฏอยู่ตรงหน้าท่านแล้ว

การสวดมนต์ก็ไม่ใช่วิถีแห่งเซนเช่นกัน ท่านจะสวดไปถึงใครกันละในเมื่อไม่มีพระเจ้าประทับอยู่ในที่ที่เรียกว่าสรวงสวรรค์ คอยควบคุมชีวิตผู้คนและสรรพสิ่งทั้งหลาย แม้ไม่มีการควบคุมใดๆ ชีวิตก็ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกลมกลืนตามครรลองของมันอยู่แล้ว ไม่มีใครไปกำหนดบทบัญญัติอะไรไว้ทั้งสิ้น เพราะเมื่อใดก็ตามที่มีอำนาจ

จากภายนอกเข้าไปควบคุม ก็จะเกิดภาวะของการเป็นทาสขึ้นมา ไม่ว่าท่านจะเป็นคริสต์หรือมุสลิม เมื่อใดก็ตามที่พระเจ้าอยู่ที่นั่นคอยสั่งการท่านอยู่ ท่านเป็นได้อย่างมากก็คือผู้รับใช้หรือทาส ท่านจะสูญเสียเกียรติภูมิทั้งหมดของท่านไป

ตรงกันข้ามกับเซน เซนจะให้เกียรติภูมิกับท่านอย่างมากมาย จะไม่มีอำนาจจากภายนอกที่ไหนดมาคอยบังคับท่าน มันเป็นอิสรภาพอันสูงสุด

ถ้าฟรیدริช นิทเช่ รู้และเข้าใจเซน เขาคงจะเป็นผู้รู้ ผู้บรรลุมากกว่าที่จะกลายเป็นคนบ้าไป ทั้งนี้เพราะเขามัวแต่ไปสะดุดกับคำพูดของเขาที่ว่า “พระเจ้าไม่มีจริง พระเจ้าได้ตายไปแล้ว และแล้วคนก็เป็นอิสระ” ภูมิหลังของเขานั้นถูกเลี้ยงดูมาในโลกของชาวยิวและชาวคริสต์ ซึ่งเป็นโลกที่คับแคบ เพราะเป็นโลกที่มีพันธนาการติดอยู่ภายใต้แนวคิดเรื่องพระเจ้า ครั้นเมื่อเขามาสะดุดกับข้อเท็จจริงที่ว่าพระเจ้าไม่มีจริง พระเจ้าได้ตายไปแล้ว และแล้วคนก็เป็นอิสระ ถึงตอนนั้นศักดิ์ศรีแห่งอิสรภาพของเขาก็พลอยสะดุดไปด้วย มันเป็นเรื่องที่มากเกินไปสำหรับเขา จิตใจเขาไม่สามารถจะทานทนได้ เขาจึงกลายเป็นคนบ้าไปในที่สุด ถ้าเขาได้รู้เกี่ยวกับวิถีแห่งเซนแล้วล่ะก็ เขาอาจจะเป็นผู้ที่บรรลุได้อย่างแน่นอน

เราสามารถเป็นผู้ที่เข้าถึงศาสนาได้โดยที่ไม่ต้องเชื่อในพระเจ้า คำถามหนึ่งของเซนที่มักจะสร้างความรำคาญใจให้กับหลายๆ คนก็คือ เราจะเป็นผู้ที่เข้าถึงศาสนาได้อย่างไรหากยังยึดถือพระเจ้าอยู่ เพราะพระเจ้านั้นแหละคือสิ่งที่จะมาทำลายอิสรภาพของเรา เข้ามาครอบงำเรา ท่านลองไปอ่านคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเก่าดูสิ พระเจ้ากล่าวไว้ว่า “ฉันเป็นพระเจ้าที่ขี้โอ้อวด และฉันไม่อาจยอมต่อพระเจ้าองค์อื่นๆ ได้ ผู้ใดก็ตามที่ไม่อยู่ข้างฉันก็เท่ากับต่อต้านฉัน ซึ่งฉันเป็นพระเจ้า

ที่มีความรุนแรงและหิยมโหด ฉันจะลงโทษเจ้า และจะโยนเจ้าลงไปในไฟประลัยกัลป์” ผู้คนจะเข้าถึงศาสนาที่มีพระเจ้าเยี่ยงนี้ได้อย่างไร อิศราภาพของท่านจะเบ่งบานได้อย่างไร หากปราศจากอิสราภาพแล้ว ทุกอย่างก็คงไม่สามารถผลิบานได้ ท่านจะแสดงออกถึงพลังอันสูงสุดในตัวท่านได้อย่างไร ในเมื่อมีพระเจ้าคอยบังคับกำกับตัวท่านไว้ คอยบังคับให้ท่านไปทางนั้นทางนี้ คอยเจ้าก็เจ้าการท่านตลอดเวลา

เซนกล่าวไว้ว่า การมีพระเจ้าจะทำให้คนตกเป็นทาส ต้องคอยทำหน้าที่สักการบูชาตลอดเวลา ต้องอยู่กับความกลัวตลอดเวลา แล้วท่านจะเบ่งบานได้อย่างไรภายใต้ความกลัว ตรงกันข้ามท่านจะเหี่ยวเฉาค่อยๆ ตายไปอย่างช้าๆ เซนกล่าวไว้ว่าถ้าไม่มีพระเจ้า อิศราภาพจะบังเกิดขึ้น จะไม่มีอำนาจอะไรมาคอยบังคับบัญชา ด้วยเหตุนี้เองที่ความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่จะตามมา ลองมองดูดีๆ สิ หากท่านถูกรอบงำโดยใครคนใดคนหนึ่ง ท่านจะรู้สึกว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบอะไร เมื่อมีอำนาจเหนือท่าน มันทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด เมื่อมีอำนาจเหนือท่าน ก็ทำให้เกิดการต่อต้าน เกิดปฏิกิริยาเกิดการขบถขึ้นมาภายในตัวท่าน มันทำให้ท่านอยากจะทำจัดพระเจ้าให้สิ้นซากไป

นั่นคือสิ่งที่นิทเซ่หมายถึง เมื่อเขาพูดว่าพระเจ้าได้ตายไปแล้ว มันไม่ได้หมายความว่าพระเจ้าฆ่าตัวตายไปหรอกนะ แต่พระเจ้าถูกฆาตกรรมต่างหาก เพราะต้องปราศจากพระเจ้าเท่านั้นจึงจะความเป็นไปได้ว่าคนจะมีอิสราภาพ ซึ่งถึงตอนนั้นนิทเซ่เองก็ตกอยู่ในความกลัวอย่างมาก การที่จะอยู่ได้โดยไม่มีพระเจ้านั้นถือเป็นความกลัวอันยิ่งใหญ่ การที่จะอยู่ได้โดยปราศจากพระเจ้าจำเป็นต้องอาศัยสมาธิที่แน่น ต้องมีการตระหนักรู้ที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งนั่นก็คือเหตุผลว่าทำไมข้าพเจ้าถึงบอกว่านิทเซ่ยึดติดอยู่กับข้อมูลบางอย่าง เขาไม่ได้ค้นพบอะไรเลย เขาเพียง

แต่คำสาหาทางอยู่ในความมืดเท่านั้น

สำหรับเซนแล้วมันคือการค้นพบ เป็นการค้นพบสัจจะความจริง เมื่อไม่มีพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้อง คนจะต้องรับผิดชอบต่อตัวเขาเอง และต่อโลกที่เขาอาศัยอยู่ หากมีความทุกข์ทรมานเกิดขึ้น เขาเองจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ไม่ต้องมองหาใครอื่น ท่านไม่สามารถละทิ้งความรับผิดชอบของท่านได้ ถ้าโลกนี้น่าเกลียดและทุกข์ทรมาน ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบกับเรื่องดังกล่าว ถ้าเราอยากเติบโต เราอาจโยนภาระนี้ไปให้ผู้อื่นได้ พวกเราต้องรับผิดชอบต่อมันเอาไว

เมื่อใดก็ตามที่ไรซึ่งพระเจ้า ท่านจะกลับมาเป็นตัวของตัวเอง จะเกิดการพัฒนาขึ้นมา ท่านเองต้องเติบโต ท่านต้องกำกับชีวิตของท่านให้ได้ ท่านต้องกุมบังเหียนชีวิตท่านด้วยมือของท่านเอง และเมื่อนั้น ท่านจะเป็นนายของตัวเอง ท่านต้องตื่นตัวและมีความตระหนักรู้ เพราะไม่ว่าอะไรที่กำลังจะเกิดขึ้น ตัวท่านเองนั้นแหละที่จะเป็นผู้รับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้ นี่คือการรับผิดชอบอันใหญ่หลวงสำหรับท่าน เมื่อคนคนหนึ่งเรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยความตื่นตัวและตระหนักรู้มากขึ้นแล้ว คนคนนั้นจะใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง คนคนนั้นจะมีความรู้ตัวทั่วพร้อม เขาจะเป็นประจักษ์พยานต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่กำลังเกิดขึ้น

และก็คงจะไม่มีอะไรที่ก้าวล้ำไปกว่านี้ การก้าวล้ำที่ว่ามีมันซ่อนอยู่ภายในตัวของท่านแล้ว ในคริสต์ศาสนาการก้าวล้ำหมายถึงการก้าวข้ามไปยังที่หนึ่งใด แต่สำหรับเซนแล้ว การก้าวล้ำหมายถึงการก้าวเข้าไปค้นพบตัวตนอันแท้จริงที่อยู่ภายในคนคนนั้น มันไม่ใช่เรื่องของ การฆ่าเลือดตาขึ้นมองท้องฟ้าแล้วสวดอ้อนวอน จะทำเช่นนั้นไปทำไม มันจะมีความหมายอะไร เพราะท่านกำลังสวดให้กับท้องฟ้าที่ว่างเปล่า ว่ากันตามตรงแล้วท้องฟ้ามีความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ในระดับต่ำและห่างไกลจากตัวท่านมาก คนบางคนสวดให้กับต้นไม้ มีชาวฮินดูมากมายที่ทำเช่นนั้น

บ้างก็ไปที่แม่น้ำคงคา แล้วสวดภาวนาต่อแม่น้ำ บ้างก็ไปสวดต่อหน้ารูปแกะสลักหิน บ้างก็สวดต่อท้องฟ้า ผู้คนมากมายสวดภาวนาให้กับความเชื่อตามความคิดของพวกเขา สิ่งที่สูงกว่ากำลังสวดให้กับสิ่งที่ต่ำกว่า!

การสวดภาวนาเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย เช่นกล่าวไว้ว่าการภาวนามีใช้การคุกเข่าต่อผู้ใด จงเอานิสัยการปฏิบัติตนเยี่ยงทาสนี้ออกไปจากตัวท่าน สิ่งที่ท่านจำเป็นและควรกระทำอย่างยิ่ง ก็คือการนั่งเงียบ เพื่อให้ตัวเองอยู่ในความสงบเย็น จากนั้นท่านก็ค่อยๆ เข้าไปภายในตัวท่าน ไปให้ถึงศูนย์กลางในตัวท่าน เพราะตรงนั้นเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งด้วยเช่นกัน เมื่อท่านเข้าไปถึงศูนย์กลางภายในตัวท่าน ท่านก็จะเข้าไปถึงศูนย์กลางของสรรพสิ่งด้วยเช่นกัน นั่นละคือพระเจ้าในความหมายของเซน เพียงแต่พวกเขาจะไม่ใช้คำนี้ และมันก็ดีแล้วที่พวกเขาไม่ได้เรียกสิ่งนี้ว่าพระเจ้า

ฉะนั้นสิ่งแรกที่จะต้องทำความเข้าใจก็คือ เซนไม่ใช่เรื่องทางเทววิทยา เซนเป็นศาสนาที่มีความแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ ก่อนข้างมาก ไม่เหมือนกับศาสนาอิสลามที่มีองค์ประกอบพื้นฐานสามอย่าง คือพระเจ้า พระคัมภีร์ และผู้เผยพระวจนะ เซนไม่มีทั้งสามอย่างที่ว่านี้ เซนไม่มีพระเจ้า ไม่มีพระคัมภีร์ ไม่มีผู้เผยพระวจนะ สรรพสิ่งทั้งปวงคือคำพยากรณ์ของพระเจ้า สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นสาส์นของพระองค์ และโปรดจำไว้ว่าพระเป็นเจ้านั้นมีอาจจะแยกออกจากสาส์นของพระองค์ได้ ตัวสาส์นนั่นเป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีผู้ส่งสาส์น เรื่องไร้สาระทั้งหมดนี้จึงถูกลบทิ้งไปได้โดยเซน

เทววิทยาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคัมภีร์เล่มใดเล่มหนึ่งกล่าวอ้างว่าเป็นคัมภีร์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีความพิเศษที่ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน เป็นสิ่งที่ส่งลงมาจากสรวงสวรรค์ เป็นสิ่งอันศักดิ์สิทธิ์ แต่สำหรับเซนแล้ว

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนศักดิ์สิทธิ์ด้วยกันทั้งนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดพิเศษกว่าสิ่งอื่นๆ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็มีความพิเศษอยู่ในตัวมันทั้งนั้น ไปไม้ใบหญ้าทุกใบ ต้นไม้ทุกต้นล้วนแต่มีความพิเศษนี้อยู่ แม้แต่ก้อนกรวดก้อนหินตามชายทะเลในทุกๆ ที่ก็มีลักษณะเฉพาะ และมีความศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่มีแต่คัมภีร์เท่านั้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หากชายคนหนึ่งเขียนจดหมายรักไปให้คนรักของเขา จดหมายรักนั้นก็มีความศักดิ์สิทธิ์ด้วยเช่นกัน

เซนจะนำความศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นมาสู่ชีวิตอันแสนจะธรรมดา อาจารย์เซนผู้ใหญ่ว่านหนึ่งนามว่า โบโกจู เคยกล่าวไว้ว่า “มันช่างมหัศจรรย์อะไรเช่นนั้น เป็นสิ่งที่อัศจรรย์เสียนี้กระไร ข้าแบกท่อนฟืนเข้าตักน้ำ”

“มันช่างมหัศจรรย์อะไรเช่นนั้น เป็นสิ่งที่อัศจรรย์เสียนี้กระไร” แบกท่อนฟืนไป ตักน้ำจากบ่อไป และเขาก็กล่าวขึ้นว่า “มันช่างอัศจรรย์เสียนี้กระไร” นี่แหละที่เรียกว่าจิตวิญญาณแห่งเซน มันเป็นการแปลงสภาพจากเรื่องธรรมดาไปเป็นเรื่องที่ไม่ธรรมดา เป็นการแปลงสภาพจากเรื่องสามัญทั่วไปให้กลายเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เป็นการกำจัดช่องว่างระหว่างโลกของมนุษย์กับโลกของเทพเจ้า นั่นคือเหตุผลที่ทำให้ไม่ว่าเจ้าจงบอกว่าเซนไม่ใช่เทววิทยาทั่วไป หากแต่เป็นศาสนาอันบริสุทธิ์

เทววิทยาจะทำให้ศาสนาแปดเปื้อน เพราะจริงๆ แล้วเท่าที่เรารู้จักศาสนาที่แท้จริงนั้น มันไม่ได้มีความแตกต่างอะไรเลยระหว่างความเป็นชาวอิสลาม ชาวคริสต์ หรือชาวฮินดู แต่หากพูดในทางเทววิทยาแล้วละก็ ย่อมจะต้องแตกต่างกันอย่างมหาศาล แต่ละพวกต่างก็มีหลักคำสอนเป็นของตนเอง ผู้คนมากมายต้องมาต่อสู้กันก็เพราะหลักคำสอนเหล่านั้น

ศาสนาที่แท้จริงคือความเป็นหนึ่งเดียว ในขณะที่เทววิทยานั้นแตกต่างหลากหลาย เทววิทยาเป็นปรัชญาว่าด้วยเรื่องพระเจ้า เป็นหลัก

ตรรกวิทยาที่เกี่ยวกับพระเจ้า ซึ่งเป็นเรื่องที่ไร้สาระ เพราะว่าไม่มีทางใดเลยที่จะพิสูจน์ได้ว่าพระเจ้านั้นมีจริง และก็ไม่มีทางพิสูจน์ได้ว่าพระเจ้าไม่มีจริงด้วยเช่นกัน การถกเถียงเช่นนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่ตรงประเด็น ถึงแม้ว่าบางคนจะบอกว่าเคยลึ้มรสประสบการณ์ดังกล่าว แต่เขาก็ไม่สามารถพิสูจน์มันได้อยู่ดี ในขณะที่เทววิทยาก็พยายามอย่างเต็มที่ที่จะพิสูจน์มัน หากท่านดูให้ดี ๆ บางที่ท่านก็อดเข้าใจไม่ได้ เพราะมันช่างดูไร้สาระเสียเหลือเกิน

ในช่วงยุคกลาง นักเทววิทยาที่เป็นชาวคริสต์ต่างก็คำนึงถึงเรื่องบางประเด็นที่ท่านอาจเห็นว่ามันไม่น่าจะเป็นปัญหา อาทิเช่น คำถามที่ว่า มีนางฟ้าจำนวนเท่าใดที่สามารถยืนอยู่ได้ตรงปลายเข็มเล่มหนึ่ง ตำราหลายเล่มพยายามอธิบายประเด็นดังกล่าว มันช่างเป็นการถกเถียงที่ยิ่งใหญ่เสียจริง ๆ

มุลล่า นัสดูติน เป็นเจ้าของนกแก้วตัวเล็ก ๆ สองตัว เขาไปหาสัตวแพทย์ “ข้าเป็นกังวลกับนกของข้ามาก” เขากล่าว “ตลอดหนึ่งสัปดาห์ที่ผ่านมา พวกมันไม่ได้ถ่ายเลย”

สัตวแพทย์ก็มองดูที่พื้นกรง แล้วถามว่า “ปกติท่านใช้รูปแผนที่โลกรองรับขึ้นนกพวกนี้หรือ”

“เปล่า” มุลล่า นัสดูตินตอบ “ข้าเพิ่งใช้มันเมื่อวันเสาร์ที่แล้วนี่เอง เพราะว่าตอนนั้นกระดาดหนึ่งสือพิมพ์มันหมดพอดี”

“นั่นไงล่ะ” หมออูทานออกมา “นกแก้วพวกนี้เป็นสัตว์ที่อ่อนไหวมาก พวกมันคงจะอันธพาลเอาไว้ เพราะมันคิดว่า โลกเรามีเรื่องไร้สาระมากเกินไปกว่าที่จะรับได้อีกแล้ว”

เทววิทยาเป็นเรื่องที่ไร้สาระ เพราะเทววิทยานี้แหละที่ทำให้ศาสนาต่าง ๆ โดนวางยาพิษกันทั่วหน้า ผู้ที่เข้าถึงศาสนาอย่างแท้จริงจะไม่ยึดหลักเทววิทยาอะไรทั้งนั้น ใช่แล้ว พวกเขาได้ล้มรสประสบการณ์พวกเขาได้ค้นพบสัจจะความจริง พวกเขาได้พบความสว่างไสวนั้นแล้ว พวกเขาไม่ได้ยึดหลักเทววิทยาอะไรทั้งนั้น ท่านเห็นหรือไม่ว่าหลักเทววิทยาได้ก่อกุลเหล่าบัณฑิต นักวิชาการ และผู้ที่คงแก่เรียนทั้งหลายมาโดยตลอด มันได้ให้ผลประโยชน์มากมายกับบรรดานักบวชและผู้นำศาสนาทั้งหลาย หลายสิ่งหลายอย่างที่พวกเขาทำกัน มันเป็นธุรกิจที่มีผลประโยชน์มหาศาลเลยทีเดียว

เช่นชุดรากถอนโคนสิ่งเหล่านี้ ทำลายกิจกรรมทางธุรกิจของนักบวชเหล่านี้ เพราะนี่เป็นหนึ่งในธุรกิจที่น่ารังเกียจที่สุดที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ เพราะมันเป็นการกระทำที่เสแสร้งหลอกลวง นักบวชเหล่านี้ไม่ได้รู้อะไร แต่กระนั้นพวกเขาก็ยังพำสอนผู้อื่นเรื่อยมา นักเทววิทยาก็ไม่ได้รู้อะไร แต่พวกเขาก็ยังพยายามปั้นแต่งทฤษฎีต่างๆ ออกมามากมาย ทั้งๆ ที่พวกเขาก็ไม่รู้เหมือนกับคนทั่วไปนั่นแหละ หรืออาจจะรู้น้อยกว่าคนอื่น ๆ ด้วยซ้ำไป แต่ความเขลาเหล่านั้นได้ถูกนำมาเรียบเรียงใหม่ให้มีสีสันด้วยคัมภีร์ต่างๆ ด้วยทฤษฎีต่างๆ เป็นการแต่งแต้มอันแนบเนียนจนยากที่จะหาที่ติ หลักเทววิทยานี้มิได้ช่วยเหลื่อมวลมนุษยชาติแต่อย่างใด แน่นอน มันเป็นประโยชน์ต่อนักบวชเหล่านั้น พวกเขาใช้มันเป็นเครื่องมือเพื่อหลอกล่อมวลมนุษยชาติโดยการอ้างอิงหลักทฤษฎีที่ไร้สาระต่างๆ เหล่านั้น

นักจิตวิเคราะห์สองคนพบกันในบ้านอาหารแห่งหนึ่ง
และเมื่อนักจิตวิเคราะห์คนหนึ่งบอกว่า เขากำลังรักษา
คนไข้ที่มีอาการจิตแปลกแยกอยู่ เพื่อนของเขาก็เอ๋ย

ปากขึ้นเย้ยว่า

“มันน่าสนใจอะไรนักหนากับการรักษาคนไข้ที่มี
อาการเช่นนั้น คนที่มีสองบุคลิกภาพถือเป็นเรื่องธรรมดา
มาก ผมว่าอย่างนั้นนะ”

“แต่กรณีนี้มันน่าสนใจนะ” เพื่อนเขาบอก “เขาจ่าย
เงินค่ารักษาให้ผมทั้งสองคน!”

นั่นแหละที่เหล่านักเทววิทยาหาเลี้ยงชีพกันเรื่อยมา หลัก
เทววิทยาไม่ได้ต่างอะไรจากเรื่องการเมือง มันแบ่งแยกผู้คน และเมื่อเรา
สามารถแบ่งแยกผู้คนได้สำเร็จ เราก็จะปกครองพวกเขาได้

เซนมองมนุษยชาติเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีการแบ่งแยก นั่นคือ
เหตุผลที่ทำให้เขาฟันฝ่าเจ้าจึงกล่าวว่าเซนเป็นศาสนาแห่งอนาคต มวล
มนุษยชาติจะค่อยๆ ก้าวเข้าไปสู่การตระหนักรู้ที่ว่านี้ เมื่อถึงตอนนั้นหลัก
เทววิทยาจะหมดไป ศาสนาจะได้รับการยอมรับในฐานะประสบการณ์
ที่ทุกคนสามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง

ในภาษาญี่ปุ่นมีคำว่า โคะโนะมะมะ (konomama) หรือ โซะโนะ
มะมะ (sonomama) ซึ่งแปลว่า “ความเป็นเช่นนั้น” ของสรรพสิ่ง “ความ
เป็นเช่นนั้น” ของชีวิต ซึ่งก็คือสิ่งที่เราเรียกกันว่าพระเจ้านั่นเอง ไม่ได้
หมายความว่าพระเจ้ามีตัวตนอยู่หรอกนะ แต่ความเป็นเช่นนั้นเป็นสิ่งที่
ควรสักการะ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเช่นนั้นของก้อนหิน ของต้นไม้ ของ
ผู้ชาย ของผู้หญิง ของเด็ก ความเป็นเช่นนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่มีอาจ
ให้คำจำกัดความหรือนิยามได้ ท่านสามารถหลอมละลายเข้าไปในสิ่ง
ต่างๆ ได้ แล้วท่านจะได้ลิ้มรสของคำกล่าวว่า มันช่างมหัศจรรย์อะไร
เช่นนั้น เป็นสิ่งที่อัศจรรย์เสียนี้กระไร แต่ท่านไม่สามารถให้คำจำกัดความ
แก่มันได้ ท่านไม่สามารถหาตัวมันเจอด้วยหลักการทางตรรกวิทยา หรือ

มีอาจสร้างให้เป็นแนวคิดที่เป็นสูตรสำเร็จให้เห็นชัดเจน เพราะแนวคิดนี้แหละที่จะเป็นตัวทำลายภาวะดังกล่าว หากมีแนวคิดเกิดขึ้น ความเป็นเช่นนั้นจะหายไป เพราะมันได้กลายไปเป็นสิ่งที่เกิดจากการปรุงแต่งของจิตใจไปแล้ว

ดังนั้นคำว่า “พระเจ้า” ที่พูดถึง จึงมิได้หมายถึง “องค์พระผู้เป็นเจ้า” แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องพระเจ้าจึงมิใช่พระเจ้าที่แท้จริง เช่นเดียวกับแนวคิดเรื่องความรัก หรือคำว่าอาหาร ซึ่งก็มีได้หมายถึงสิ่งเหล่านั้นอย่างแท้จริง เช่นกล่าวไว้ค่อนข้างเรียบง่ายมากว่า “จงจำไว้ให้ตีว่าเมนูอาหารนั้นมีใช้ตัวอาหาร ฉะนั้นจงอย่ากินเมนู” นี่เป็นสิ่งที่ผู้คนทำกันมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ พวกเขาแม้แต่กินเมนูกัน แน่หนอว่าคนเหล่านั้นไม่ได้รับสารอาหารที่เพียงพอ พวกเขาไม่ได้กินอาหารที่เป็นของจริง พวกเขาไม่ได้เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารที่แท้จริง ทั้งๆ ที่พวกเขาพูดเรื่องอาหารการกินมากมายเหลือเกิน แต่ทว่าพวกเขาได้ลืมนั่นไปเสียสนิทว่าอาหารที่แท้จริงนั้นรสชาติเป็นเช่นใด

พระเจ้าต้องถูกกลืนกินเข้าไป พระเจ้าต้องถูกลืมรส เราต้องอยู่อย่างแนบแน่นไปกับพระเจ้า ไม่ใช่เอาแต่โต้เถียงกันเกี่ยวกับเรื่องพระเจ้า กระบวนการที่ “เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ” คือหลักทฤษฎีนั่นเอง และสิ่งที่ “เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ” นี่เองที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราจึงไม่ได้เจอก็เจอกับความจริงเสียที สิ่งนี้ถือว่าเป็นวงจรรูปาทวิ

หลักตรรกวิทยาก็เป็นวงจรรูปาทวิเช่นกัน และเช่นนี้แหละที่จะช่วยให้ท่านหลุดพ้นออกมาจากวงจรนั้นได้ หลักตรรกวิทยาเป็นวงจรรูปาทวิได้อย่างไร ก็เพราะในหลักฐานต่างๆ ที่ได้กลายมาเป็นข้อสรุปในตัวของมันเอง บทสรุปจะไม่มีทางเป็นสิ่งใหม่ได้ เพราะมันมีองค์ประกอบของหลักฐานต่างๆ ผังอยู่ในนั้นแล้ว

มันก็เหมือนกับเมล็ดพันธุ์ของต้นไม้ มีต้นไม้อยู่ในนั้นแล้ว ครั้นเมื่อมันเติบโตใหญ่ขึ้นมา มันก็จะให้กำเนิดเมล็ดพันธุ์อีกมากมาย วนเวียนกันไปอยู่อย่างนี้ เมล็ดพันธุ์ ต้นไม้ เมล็ดพันธุ์ ไปเรื่อย ๆ เช่นเดียวกันกับไถ่กับไขที่ไม่มีวันจบสิ้น หมุนวนเป็นวัฏจักรเรื่อยไป

การหลุดออกมาจากวงจรที่ว่ามัน นั้นแหละคือสิ่งที่ เป็นเซน เป็นการหลุดจากจิตที่อิงความคิดและคำพูด เป็นการปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่างจนหมดสิ้น

อาจารย์เซนผู้ใหญ่ว่านานหนึ่งนามว่านานอิน ในขณะที่ท่านกำลังตัดต้นไม้ในป่า มีอาจารย์มหาวิทยาลัยคนหนึ่งเดินผ่านมาและคิดว่า ‘คนตัดไม้คนนี้ น่าจะรู้ว่าท่านนานอินอยู่ที่ไหน’ เขาจึงเอ่ยปากถาม คนตัดไม้ถือขวานอยู่ในมือแล้วตอบไปว่า “ฉันจ่ายเงินกับขวานเล่มนี้ไปสูงมาก” อาจารย์ผู้นั้นรู้สึกงงเล็กน้อยที่ได้รับคำตอบเช่นนั้น เขาไม่ได้ถามเกี่ยวกับขวาน เขากำลังถามว่าท่านนานอินอยู่ที่ไหน แต่ก่อนที่จะถามอาจารย์ผู้นั้นจะผละจากไป ท่านนานอินก็ได้เข้ามาประชิดตัวและฟันขวานนั้นเฉียดไปเหนือหัวอาจารย์ผู้นั้น เขาสิ้นด้วยความกลัว ท่านนานอินพูดต่อว่า “มันคมมากจริง ๆ”

แล้วอาจารย์ผู้นั้นก็วิ่งหนีไปจากที่นั่นทันที

ต่อมาไม่นาน เมื่อเขาเดินทางมาถึงวัด เขาจึงรู้ว่าคนตัดไม้คนนั้นมิใช่ใครอื่น หากแต่เป็นท่านนานอินที่เขา กำลังตามหา เขาจึงเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นพร้อมถามลูกศิษย์ของท่านนานอินว่า “เขาเป็นบ้าไปแล้วหรือ”

“เปล่านี้” ลูกศิษย์ตอบ “ท่านถามอาจารย์ข้าว่า

ท่านนายนินอยู่ที่ไหน และอาจารย์ข้าก็ได้ตอบท่านไป
แล้ว อาจารย์ข้าได้แสดงให้เห็น ‘ความเป็นเช่นนั้น’
เพราะ ณ ช่วงเวลานั้นอาจารย์ข้าเป็นคนตัดไม้ เป็น
ช่วงเวลาที่เขาได้สัมผัสความคมของขวานเล่มนั้นเข้าไป
ในตัวเขา เขาคือความเฉียบคม ณ ช่วงเวลานั้น ขณะที่
ท่านนายนินพูดว่า ‘ข้าอยู่ในนี้’ มันเป็นเวลาเวลาที่จับพลัน
ทันใจ เป็นการอยู่กับปัจจุบันขณะ ตัวท่านเองต่างหาก
ที่ไม่ทันกับประเด็นนั้นจริงๆ แล้วอาจารย์ข้ากำลังแสดง
ให้ท่านเห็นถึงความเป็นเช่นนั้นเอง”

เซนไม่ใช่เรื่องที่เป็นหลักการหรือวิชาการ หากแต่เป็นศาสนาที่
พุ่งเข้าหาความจับพลันทันใจ จากขณะหนึ่งไปสู่อีกขณะหนึ่ง ทันทีทันใจ
และต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเรื่องปัจจุบันขณะ ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต

แต่ผู้คนทั่วไปยังติดอยู่กับความเชื่อและทฤษฎีต่างๆ มากมาย
สิ่งเหล่านั้นทำให้ท่านเป็นเด็กที่ยังไม่รู้จักโต ท่านไม่อาจจะเติบโตภายใต้
พันธนาการทางความคิดและความเชื่อที่ท่านติดอยู่ได้ ถ้าท่านยังมัวแต่
เป็นคริสต์ เป็นฮินดู เป็นอิสลาม หรือแม้แต่เป็นพุทธ ท่านก็ไม่อาจจะ
เติบโตได้ ไม่มีพื้นที่ว่างพอให้ท่านได้เติบโต ท่านมีแค่พื้นที่แคบๆ ท่าน
ถูกจองจำถูกพันธนาการเอาไว้

นักเทศน์หนุ่มคนหนึ่งเสียเงินหนึ่งหมื่นดอลลาร์ไป
กับตลาดหุ้น เงินจำนวนนี้เป็นเงินออมของทางโบสถ์
เมื่อภรรยาเขาได้รู้ข่าวนี้ เธอก็ตีจากเขาไป ด้วยความ
หมดอาลัยตายอยาก เขาจึงเดินไปที่แม่น้ำเพื่อคิดจะ
กระโดดหน้าตาย ขณะที่เขากำลังจะกระโดดลงไป หญิง

ชราหน้าตาเหี่ยวเฉาอัปลักษณ์ในชุดดำได้ตะโกนร้อง
ห้ามนักเทศน์เอาไว้

“อย่าเพิ่งกระโดด” เธอหวาดเสียงดัง “ข้าเป็นแม่มด
ข้าจะให้พรแก่เจ้าสามประการ แต่เจ้าต้องทำอะไรให้ข้า
เป็นข้อแลกเปลี่ยนด้วย”

“ท่านช่วยอะไรข้าไม่ได้หรอก” เขาพูด

“อย่าไปไหนเลยนะ” เธอพูด “โอ้มเพี้ยง เอาละ
ตอนนี้เงินได้กลับไปอยู่ในตู้เซฟของโบสถ์แล้ว โอ้มเพี้ยง
เอ้า ตอนนี้ภรรยาของเจ้าก็กลับบ้านไปรอเจ้าอยู่พร้อม
ความรักอันเต็มเปี่ยมในหัวใจของนางแล้ว โอ้มเพี้ยง เอ้า
ตอนนี้เจ้ามีเงินอยู่ในธนาคารสองหมื่นดอลลาร์แล้วละ”

“โอ้...มันช่าง...ดีเหลือเชื่อจริงๆ” เขาพูดตะกุกตะกัก
ด้วยความงุนงง “แล้วข้าต้องทำอะไรเป็นข้อแลกเปลี่ยน
ล่ะ”

“มานอนและร่วมรักกับข้าหนึ่งคืน”

ความคิดที่ว่าจะต้องนอนกับหญิงชราหน้าตา
น่าเกลียด ฟันร่วงหมดปาก เขาก็รู้สึกขยะแขยงมาก
แต่คิดดูแล้วก็คุ้มค่า เขาทั้งสองจึงเข้าไปในโมเต็ลใกล้ๆ
แถวนั้น เช้าวันรุ่งขึ้น ความยากลำบากแสนสาหัส
ตลอดคืนก็หมดไป เขาจึงลุกขึ้นแต่งตัวเพื่อจะกลับบ้าน
ขณะนั้นเองหญิงชราซึ่งยังนอนอยู่ที่เตียงก็ถาม
ขึ้นมาว่า “นี่เจ้าอายุเท่าไรแล้วเนี่ย”

“ผมอายุสี่สิบสองแล้ว” เขาตอบกลับ “ทำไมหรือ”

“เจ้าไม่แก่ไปหน่อยหรือที่ยังเชื่อเรื่องแม่มดอะไร
พรรค์นั้น”

นี่ละคือสิ่งที่เกิดขึ้น ถ้าท่านเชื่อเรื่องพระเจ้า ท่านต้องเชื่อเรื่องแม่มดด้วย มันเป็นเรื่องทำนองเดียวกัน ถ้าท่านเชื่อเรื่องเหลวไหลแบบหนึ่ง ท่านก็จะเชื่อเรื่องเหลวไหลได้ทุกแบบ มันทำให้ท่านไม่รู้จักโตสักรัที่ ท่านยังคงเป็นเด็กอยู่วันยังค่ำ

เซนหมายถึงวุฒิภาวะ เซนหมายถึงการละทิ้งความปรารถนาทุกอย่าง แล้วมองว่าจะไร้อยู่ที่ตรงนั้นโดยที่ท่านไม่นำความคิดเพื่อผืนต่าง ๆ เข้าไปปะปนกับความเป็นจริง เป็นการชะล้างดวงตาให้กระจ่างใส ปราศจากความฝันใดๆ แล้วมองให้เห็นสิ่งที่อยู่ตรงหน้า ลัทธิความเชื่อมโนภาพต่างๆ รังแต่จะบดบังการมองเห็นของท่าน สิ่งเหล่านั้นปิดตาท่านไว้ ขัดขวางการมองเห็นของท่าน ชาวคริสต์มองไม่เห็นชาวฮินดู ชาวอิสลามก็เช่นกัน นั่นเป็นเพราะพวกเขาเต็มไปด้วยความนึกคิด พวกเขามองเห็นเฉพาะสิ่งที่เขาต้องการจะเห็นเท่านั้น เขาจะมองเห็นสิ่งที่ไม่ได้มีอยู่จริง ณ ที่ตรงนั้น มันเหมือนกับว่าพวกเขาฉายภาพออกมาจากเครื่องฉาย เป็นภาพที่พวกเขาอยากจะได้เห็นแต่ไม่ใช่สิ่งที่เป็นอยู่จริง พวกเขาจะสร้างโลกแห่งความเป็นจริงตามแบบฉบับของตัวเองขึ้นมา โลกที่มีได้มีอยู่จริง การสร้างภาพแบบนี้ทำให้มีคนบ้ามากมาย ในนักบุญหนึ่งร้อยคน จะมีคนบ้าอยู่เก้าสิบเก้าคน

เซนจะนำความปกติทางจิตใจคืนให้แก่โลก เป็นการละทิ้งลัทธิความเชื่อทุกอย่าง อย่างทั้งหมด เซนกล่าวว่า จงอยู่อย่างว่าง มองอย่างไร ความคิด มองสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติโดยปราศจากความนึกคิด อดีต หรือข้อสมมติล่วงหน้า อย่าคิดไว้ล่วงหน้า หรือเตรียมคำตอบเอาไว้ก่อน นี่เป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานของวิถีแห่งเซน

ดังนั้นท้าววิทย์จะต้องถูกโยนทิ้งไป ไม่เช่นนั้นท่านก็จะคิดล่วงหน้าอยู่ร่ำไป

ท่านเข้าใจจุดนี้หรือไม่ ถ้าท่านยังคงมีความนึกคิด มันก็เป็นไป

ได้ว่าท่านจะพบกับสิ่งที่ท่านคิดไว้ในโลกแห่งความเป็นจริง เพราะจิตใจเรานั้นช่างเสกสรรปั้นแต่งได้เก่งเหลือเกิน แน่แน่นอนว่าการเสกสรรปั้นแต่งนี้แท้จริงแล้วมันอยู่แค่ในจินตนาการ หากท่านพยายามมองหาพระเยซูหรือพระกฤษณะ ท่านก็จะเริ่มเห็นภาพของแต่ละองค์ และภาพเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่อยู่ในจินตนาการเท่านั้น

เซนเป็นสิ่งที่ตรงไปตรงมาและติดดินอย่างยิ่ง เช่นกล่าวว่า จินตนาการทั้งหมดจะต้องถูกทิ้งไป มันอาจจะจินตนาการที่มาจากอดีตของเรา ไม่ว่าจะเป็นความทรงจำในช่วงวัยเด็กที่ท่านถูกวางเงื่อนไขไว้ด้วยแนวคิดต่าง ๆ ตอนที่ท่านเป็นเด็กท่านอาจถูกพาไปโบสถ์ ไปมัสยิด ไปหานักวิชาการ หาบัณฑิต หานักบวช ท่านอาจเคยถูกบังคับถูกยึดเยียดให้นั่งฟังเทศน์ ฟังหลักการคำสอนต่าง ๆ นานาจนมันได้เข้ามาสู่จิตใจของท่าน จงอย่ามองหาความจริงหากท่านยังแบกสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ มิฉะนั้นท่านจะไม่มีวันรู้ได้เลยว่าความจริงนั้นเป็นเช่นใด

จงปลดปล่อยภาระทั้งปวงออกไป การปลดปล่อยนี้เองที่เราเรียกว่า เซน

ณ โรงพยาบาลบ้าแห่งหนึ่ง ในขณะที่นักบวชกำลังนั่งเทศน์ให้คนไข้ฟัง ทันใดนั้นการบรรยายของเขาก็ถูกขัดจังหวะโดยคนไข้ที่ร้องเอะอะโวยวายออกมาว่า “นี่พวกเราต้องมานั่งฟังเรื่องเหลวไหลไร้สาระอย่างนี้ด้วยหรือเนี่ย”

นักบวชรู้สึกตกใจแถมสับสน จึงหันไปถามผู้คุมว่า “เราควรจะหยุดแค่นี้ก่อนดีไหม”

ผู้คุมตอบกลับไปว่า “ไม่ต้องหวั่นไหวครับท่าน ภรรยาเทศน์ต่อไปเถิด คงจะไม่เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นอีก

เพราะชายคนนั้นจะเป็นปกติอย่างเมื่อก็ ทุกๆ เจ็ดปี
จะมีเพียงครั้งเดียวครับ”

มันช่างเป็นการยากยิ่งที่เราจะอยู่อย่างเป็นปกติในโลกที่ไม่
ปกตินี้

เซนนั้นเรียบง่าย ทว่าแฝงไว้ซึ่งความยากลำบาก เซนสัมพันธ์
กับความเรียบง่าย เป็นสิ่งที่เรียบง่ายที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง
ตามธรรมชาติ แต่ที่ว่ายากลำบากก็เนื่องมาจากจิตใจของเรานั้นถูกตั้ง
เงื่อนไขไว้ในโลกที่ไม่ปกติ แต่เป็นโลกที่เราโตมา โลกที่ทำให้เราไขว่ไขว

ประการที่สอง เซนไม่ใช่ปรัชญา หากแต่เป็นบทกวี ไม่ใช่
การเรียกร้อง หากแต่เป็นการเชื่อเชิญ ไม่ใช่การถกเถียง หากแต่เป็น
การขบข้องไปตามท่วงทำนอง เป็นความสุนทรีย์ที่อยู่ลึกเข้าไปภายใน
แต่ไม่ใช่เรื่องการเคร่งครัด ไม่ต้องใช้ความอหังการหรือความก้าวร้าว
เพื่อให้เข้าถึงความจริง หากแต่เป็นไปในทางตรงกันข้ามคือเชื่อมั่นใน
ความรัก เชื่อว่าถ้าเราเชื่อและศรัทธาในความรักแล้ว สภาวะแห่งความจริง
จะเผยความลับของมันออกมาให้เราเห็นเอง เซนเป็นการมีส่วนร่วมใน
การสร้างความรู้ตัวทั่วพร้อม เป็นบทกวีอันบริสุทธิ์ เป็นศาสนาที่มีความ
บริสุทธิ์อย่างแท้จริง

เซนให้ความสำคัญกับความงดงามมากกว่าเรื่องของสัจจะความ
จริง ทำไมนะหรือ ก็เพราะสัจจะความจริงเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ไม่มีชีวิต
ชีวา มันไม่เพียงแต่แห้งเหี่ยวในตัวมันเท่านั้น ผู้คนที่ให้ความสำคัญและ
หมกมุ่นอยู่กับสัจจะความจริงมักจะแห้งเหี่ยวไปด้วย พวกเขาจะค่อยๆ
ตายไป หัวใจจะค่อยๆ ห่อเหี่ยว จนในที่สุดก็ไร้ซึ่งน้ำหล่อเลี้ยง พวกเขา
จะเป็นคนที่ปราศจากความรัก มักจะใช้ความรุนแรง และใช้หัวคิด
มากขึ้นๆ ไปเรื่อยๆ

แต่เซนมิใช้เรื่องของการใช้หัวคิดแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ว่าเป็นเรื่องการใช้ความเป็นทั้งหมด ไม่ใช่ว่าเซนปฏิเสธการใช้หัวคิด แต่มันต้องเป็นการใช้อย่างถูกต้อง มันต้องไม่มีอำนาจเหนือส่วนอื่น มันต้องเป็นการใช้ร่วมกันกับส่วนอื่นๆ อย่างเป็นบูรณาการ อวัยวะทุกส่วนจะต้องทำงานอย่างสอดคล้องประสานกัน ไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดที่ทำตัวเป็นใหญ่ไม่ว่าจะเป็นตับไตไส้พุง หัวสมอง สองเท้า หรือหนึ่งหัวใจ ต่างก็เป็นอะไรที่มีความสำคัญพองๆ กัน

ปรัชญานั้นใช้หัวสมองเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้บทธกวีจึงมีความเป็นทั้งหมดมากกว่า บทธกวีเป็นสิ่งที่เลื่อนไหล บทธกวีให้ความสำคัญกับความงดงาม ในความงดงามนั้นไม่มีความรุนแรง ความงดงามคือความรัก ความรักคือเมตตา ผู้ที่เป็นนักแสวงหาชาวเซนจะมองเห็นความงดงามในความจริง แม้แต่ในเสียงเพลงที่ขับขานโดยเหล่านกกา เสียงของต้นไม้ใบหญ้า ภาพการวิ่งระบำของนกยูง ภาพก้อนเมฆบนท้องฟ้า หรือสายฟ้าแลบ หรือแม้แต่ในท้องทะเล ในทะเลทราย พวกเขาจะเห็นความงดงามในสิ่งทั้งหลาย

โดยธรรมชาติแล้ว การมองเพื่อค้นหาความงดงามจะสร้างผลกระทบที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง เมื่อใดก็ตามที่ท่านค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งจะความจริง ท่านจะแสดงสภาวะความเป็นชายออกมา เมื่อใดที่ท่านมองโดยต้องการค้นหาความงดงามของมัน ท่านจะแสดงสภาวะความเป็นหญิง เมื่อใดที่ท่านต้องการค้นหาสิ่งจะความจริง ท่านจะคิดนึกแต่เรื่องเหตุเรื่องผล แต่หากท่านกำลังมองหาความงดงาม ท่านก็จะใช้ปัญญาญาณมากยิ่งขึ้นๆ เซนเป็นดังสตรีเพศ บทธกวีนั้นคล้ายกับสตรี ส่วนปรัชญาเปรียบได้กับบุรุษ มันก้าวร้าวเหมือนจิตใจของผู้ชาย

เซนเป็นการวางเฉย นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมการนั่งแบบเซนจึงเป็นหนึ่งในสิ่งที่สำคัญที่สุดของการภาวนา “เพียงแค่นั่ง” ที่เราเรียกว่า

“ซาเซ็น” ชาวเซนกล่าวไว้ว่า ขอเพียงท่านนั่งลง ไม่ต้องทำอะไร บางอย่าง
จะเกิดขึ้นเอง บางสิ่งบางอย่างจะเกิดขึ้นตามทางของมัน ท่านไม่จำเป็นต้อง
ไปตามล่า เสาะแสวงหามัน มันจะมาหาท่านเอง เพียงแค่ท่านนั่ง
อย่างสงบ หากท่านอยู่ในความเจียบสงบอย่างเต็มที่ ท่านก็จะผ่อนคลาย
ได้เต็มที่ ถ้าท่านละความตั้งใจเครียดได้ ทำตัวเป็นแหล่งพลังงานที่นิ่งเจียบ
ไม่ไปไหน ไม่ค้นหาอะไร พระเจ้าจะหลั่งไหลพร่างพรูเข้ามาสู่ตัวท่านจาก
ทุกทิศทุกทาง เพียงแค่นั่งอย่างสงบเจียบ ฤดูใบไม้ผลิก็จะมาถึง ต้นหญ้า
อันเขียวขจีจะเติบโตด้วยตัวของมันเอง

โปรดจำไว้ว่าเวลาที่เซนพูดว่าเพียงแค่นั้น นั้นหมายความว่า เป็น
การนั่งอย่างแท้จริง ไม่ทำอะไรอย่างอื่น ไม่มีแม้แต่การสวดภาวนา ถ้า
ท่านพร่ำสวดมนตรา นั้นหมายถึงว่าท่านมิได้นั่ง ท่านเพียงแค่เริ่มกลับไป
สู่ความไร้สาระอีกครั้ง เวลาที่ท่านไม่ทำอะไร ความคิดต่าง ๆ จะหลั่งไหล
เข้ามา ถ้ามันมาก็ถือว่าดี ถ้ามันไม่มาก็ถือว่าดี ไม่ต้องไปกังวลกับสิ่ง
ที่กำลังเกิดขึ้น ขอเพียงแต่ท่านนั่งลงอย่างสงบนิ่ง ถ้าท่านเมื่อยล้า ก็
จงเอนกายลง ถ้าขาเริ่มตึงก็เหยียดมันออกไป ท่านยังคงความเป็น
ธรรมชาติเอาไว้ ไม่แม้แต่จะไปเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ต้องพยายามทำอะไร
หรือไม่ทำอะไร นั่นละคือความหมายของการนั่งที่ชาวเซนหมายถึง เพียง
แค่นั่งแล้วบางอย่างจะเกิดเอง

เซนเป็นกรรมวิธีแบบสตรีเพศ ศาสนาเองก็เป็นดังสตรีเพศ
วิทยาศาสตร์และปรัชญาเปรียบเสมือนบุรุษเพศ ในขณะที่ศาสนาเปรียบ
ประดุจสตรีเพศ ทุกสิ่งในโลกทั้งดงาม ไม่ว่าจะเป็นบทกวี ภาพจิตรกรรม
การเต้นรำ ล้วนเกิดมาจากจิตใจแห่งสตรี

ไม่ได้หมายความว่า มันออกมาจากตัวผู้หญิงจริงๆ เพราะผู้หญิง
ทั้งหลายก็ยังไม่ได้มีอิสระในการสร้างสรรค์มากนัก แต่เชื่อว่าวันนั้นจะ
ต้องมาถึงอย่างแน่นอน ในตอนที่เซนกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อ

โลกมากยิ่งขึ้น จิตใจแห่งสตรีเพศจะพรั่งพรู เกิดการปลดปล่อยออกมาอย่างมากมาย ทุกสิ่งจะเคลื่อนไหวไปพร้อมๆ กัน ในอดีตที่ผ่านมานั้น โลกต่างก็ถูกครอบงำโดยจิตใจแห่งบุรุษเพศ แต่ในอนาคตความเป็นอิสตรีจะมีมากขึ้น อ่อนโยน นุ่มนวลขึ้น ผ่อนคลายมากขึ้น มีสุนทรีย์มากขึ้น มีความเป็นบทกวีมากขึ้น และในบรรยากาศแห่งความมั่งคั่งแห่งบทกวีนี้เอง เชนจะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในโลก

ปรัชญาเป็นหลักทางตรรกะ บทกวีเป็นความรัก ปรัชญามีลักษณะวิพากษ์วิเคราะห์ ในขณะที่บทกวีจะเป็นการสังเคราะห์สิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน ปรัชญาอยู่บนพื้นฐานของการหักล้าง ห้ำหั่นกัน ส่วนบทกวีเป็นการให้ชีวิต การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือของปรัชญา เป็นเครื่องมือของวิทยาศาสตร์ และเป็นเครื่องมือของพวกจิตวิเคราะห์ด้วยเช่นกัน ไม่ช้าก็เร็วพวกจิตวิเคราะห์จะถูกแทนที่ด้วยพวกจิตสังเคราะห์ที่มีความลึกซึ้งมากกว่า หลักของอัชจีโอลี* นั้นมีความถูกต้องกว่าของซิกมันด์ ฟรอยด์มาก เพราะการสังเคราะห์นั้นใกล้เคียงกับความจริงมากกว่า โลกเป็นหนึ่งเดียว เป็นเอกภาพ ไม่มีอะไรที่แยกออกจากกันได้ ทุกสิ่งล้วนดำเนินไปด้วยกัน เราเชื่อมต่อซึ่งกันและกัน ชีวิตทั้งหมดเป็นเสมือนโครงข่าย แม้แต่ใบไม้เล็กๆ บนต้นไม้ก็เชื่อมต่อกับดวงดาวอันไกลโพ้นได้ หากมีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นกับใบไม้ใบนั้น บางสิ่งบางอย่างก็จะเกิดขึ้นกับดวงดาวนั้นด้วยเช่นกัน ทุกอย่างคือการรวมอยู่ด้วยกัน สรรพสิ่งคือครอบครัวหนึ่งนั่นเอง

เชนไม่วิพากษ์ และไม่วิเคราะห์ หรือแบ่งแยกย่อย

* โรแบร์โต อัชจีโอลี (Roberto Assagioli) นักจิตวิเคราะห์ชาวอิตาลี ผู้มีแนวคิดในการนำทั้งหลักศาสนาและจิตวิญญาณเข้ามาวิเคราะห์ควบคู่ไปกับจิตนิยมมนุษย์

ชวานาผู้หนึ่ง ผู้ซึ่งเห็นเหตุการณ์อุบัติเหตุของรถไฟ
ในรัฐเวอร์มอนต์ถูกขอร้องให้เล่าถึงอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น
ตามที่เขาเห็น

“อิม เจคและผมเดินลงมาที่ชานชาลา แล้วผมก็
ได้ยินเสียงหวูดรถไฟ และผมก็ขึ้นไปบนรถไฟ และรถไฟ
ก็วิ่งไป จากนั้นผมก็ลงมาจากรถไฟ แต่ผมไม่เห็นเจค
แล้ว เมื่อผมเดินไปเรื่อยๆ เพียงชั่วครู่ผมก็พบหมวก
ของเจค ผมเดินต่อไปแล้วก็พบขาของเขา จากนั้นผมก็
พบแขนข้างหนึ่งของเขา แล้วผมก็พบขาอีกข้าง จากนั้น
ก็พบหัวซีกหนึ่งของเขา แล้วผมก็ร้องขึ้นว่า “ให้ตายสิ
มันต้องมีอะไรเกิดขึ้นกับเจคแน่เลย”

นี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษยชาติ คนถูกตัดให้ขาดออกเป็นท่อนๆ
เดี๋ยวนี้เรามีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีผู้เชี่ยวชาญเรื่องตา เรื่องหัวใจ เรื่อง
สมอง และเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย คนได้ถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ

เซนกล่าวว่า คนเป็นองค์รวม

ในวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ก็มีแนวคิดที่คล้ายๆ กัน พวกเขาเรียก
ว่าการผสมพลัง บัคมินสเตอร์ ฟูลเลอร์ สถาปนิก นักออกแบบ
นักประดิษฐ์ และนักเขียนชาวอเมริกัน ได้นิยามคำว่า เป็นคุณลักษณะ
พิเศษของระบบทั้งหมด เป็นเรื่องของสิ่งมีชีวิต คือไม่ใช่แค่การนำส่วน
ต่างๆ มารวมเข้าไว้ด้วยกัน หากแต่เป็นการนำส่วนต่างๆ มารวมไว้ให้
เป็นหนึ่งเดียวกัน แล้วการทำงานทั้งระบบก็เกิดขึ้น เมื่อเกิดการผสม
พลัง เสียงดัง “ตึกๆ” ของนาฬิกาก็จะเกิดขึ้น ท่านอาจถอดชิ้นส่วนของ
นาฬิกาออกมาเป็นชิ้นๆ ได้ แต่เสียง “ตึกๆ” ของนาฬิกาก็จะหายไป
ครั้นเมื่อท่านเอาชิ้นส่วนต่างๆ มารวมกันใหม่ให้ถูกต้องตามหน้าที่ของ

แต่ละส่วน เสียงตึกๆ ก็จะกลับมาอีกครั้ง เสียงดังตึกๆ นี่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ขึ้นส่วนแต่ละชั้นไม่สามารถสร้างเสียงนี้ขึ้นมาได้ ส่วนประกอบทุกชั้นมีส่วนทำให้เกิดเสียงนี้ขึ้นมา ความเป็นองค์รวมได้สร้างเสียงนี้ขึ้นมา

เสียงตึกๆ ที่ว่านี่คือจิตวิญญาณ ถ้าท่านตัดแขน ตัดขา ตัดหัวของข้าพเจ้าออกไป เสียงตึกๆ นี้ก็จะหายไปด้วย เสียงนี้เป็นจิตวิญญาณแท้ๆ มันจะอยู่ที่ต่อเมื่อส่วนต่างๆ นั้นรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

“พระเจ้า” นั่นเป็นเสียงตึกๆ ของสรรพสิ่งทั้งหลาย ท่านมีอาจพบพระเจ้าได้โดยการแยกสิ่งต่างๆ ออกเป็นส่วนๆ พระเจ้าจะถูกค้นพบได้ในที่ที่มีการรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวเท่านั้น พระเจ้าเป็นการผสมผสานแห่งประสบการณ์เข้าด้วยกัน วิทยาศาสตร์ไม่มีทางเข้าใจในสิ่งนี้ หลักปรัชญาก็ไม่มีวันเข้าถึงสิ่งนี้เช่นกัน มันจะต้องเป็นการเข้าถึงในเชิงศิลป์ เป็นการเข้าถึงเชิงบทกวี เป็นการเข้าถึงที่ต้องค่อยเป็นค่อยไป อาศัยความรักความเมตตา ท่านจะต้องทำตัวให้สอดคล้องกับสรรพสิ่ง ไม่แยกตัวเองออกมาในฐานะผู้แสวงหาหรือผู้เฝ้ามอง เมื่อท่านหายเข้าไปในนั้น นั่นละคือเสียงตึกๆ

ประการที่สาม เชนไม่ใช่วิทยาศาสตร์ แต่เชนเป็นมนต์วิเศษ แต่ไม่ใช่แบบที่นักมายากลใช้กัน มันมีความอัศจรรย์ในการมองชีวิต วิทยาศาสตร์ใช้ปรัชญา มันมีความพยายามที่จะทำลายความลึกลับมหัศจรรย์ของชีวิต มันทำลายความพิศวง มันต่อต้านความมหัศจรรย์ ในขณะที่เชนนั้นตั้งขึ้นมาเพื่อสิ่งเหล่านี้

ความลึกลับมหัศจรรย์ของชีวิตนั้นไม่ได้มีไว้เพื่อให้ค้นหาคำอธิบาย ไม่มีวันที่เราจะอธิบายได้ สิ่งนี้มีไว้เพื่อให้เราใช้ชีวิตอยู่กับมัน เราต้องเคลื่อนตัวเข้าไปหามัน อุ่มชุมมัน มันช่างเป็นความปิติอันใหญ่หลวงที่ชีวิตคือความลึกลับมหัศจรรย์ มันควรจะได้รับการเฉลิมฉลอง เชนคือ

มันคือพิเศษที่จะมอบบุญแก้ไขความลึกลับมหัสจรรย์นี้ออกมา ความลึกลับมหัสจรรย์และบุญแจกดอกนั้นต่างก็อยู่ในตัวท่านแล้ว

เมื่อท่านไปพบอาจารย์เซน อาจารย์เพียงแค่ช่วยให้ท่านอยู่ในภาวะที่สงบนิ่งเพื่อที่ท่านจะได้พบบุญแจกดอกนั้น มันเป็นบุญแท้ที่ท่านพกติดตัวไปไหนต่อไหนตลอดเวลา ถึงตอนนั้นท่านก็จะได้พบว่าประตูที่จะนำพาท่านเข้าไปสู่ส่วนในสุดของเทวสถานนั้นอยู่ในตัวท่านเอง

ประการสุดท้าย เซนไม่ใช่หลักศีลธรรม แต่เซนเป็นหลักแห่งสุนทรียภาพ เซนไม่ได้บังคับให้ทำตามหลักการเป็นข้อๆ ไม่มีการวางกฎเกณฑ์ว่า “ต้องทำอย่างนี้ หรือ ห้ามทำอย่างนั้น” มีแต่เพียงทำให้ท่านมีสัมผัสที่ไวต่อความงดงามและไวต่อความรู้สึก นี่เองที่จะกลายเป็นศีลธรรมเฉพาะตัวของท่าน มันจะเกิดมาจากตัวท่าน มาจากความรู้อย่างแท้จริง เซนไม่ได้ทำให้สามัญสำนึกของท่านต่อต้านกับสติสัมปชัญญะ มันเพียงแต่ช่วยทำให้สติสัมปชัญญะของท่านเพิ่มมากยิ่งขึ้นๆ จนกลายเป็นสามัญสำนึกใหม่ไปในที่สุด ฉะนั้นมันจึงไม่ใช่โมเสสที่ตั้งกฎขึ้นมา ไม่ใช่สิ่งที่ออกมาจากคัมภีร์ใดๆ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจากภายนอก หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากแก่นภายในตัวท่าน

และเมื่อมันไม่ได้มาจากที่ที่มีพันธนาการใดๆ มันจึงเป็นอิสระภาพที่แท้จริง เมื่อมันเกิดขึ้นเช่นนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าท่านกำลังทำไปตามหน้าที่อย่างเสียมิได้ หากแต่เป็นการทำไปด้วยความเบิกบานใจ จนมันกลายเป็นความรักไปในที่สุด

ทั้งหมดนี้คือหลักพื้นฐานที่ต้องเข้าใจ

เราลองมาดูบทคำสอนที่ลึกซึ้งข้างล่างนี้ดูอีกที

ตั้งท้องฟ้าที่ว่างเปล่า มันไร้ขอบเขต ทว่ามันอยู่ที่
ตรงนี้ ณ ที่นี้ มันช่างลึกซึ้งและชัดเจน

ลองแทนที่คำว่า “มัน” ด้วยคำว่า “พระเจ้า” ดูสิ แล้วท่านจะเข้าใจมันได้ ชาวเซนจะไม่ใช้คำว่า พระเจ้า พวกเขาใช้คำว่า มัน แทน

ถ้าท่านกำลังมองหาท้องฟ้า ท่านจะไม่มีวันได้พบมัน ถ้าท่านค้นหามันอย่างจริงจัง ท่านก็ไม่มีทางจะได้พบกับท้องฟ้า ท่านจะพบท้องฟ้าได้ที่ไหนล่ะ ในเมื่อท้องฟ้าไม่ใช่ที่ใดที่หนึ่ง แต่มันคือทุกๆ ที่อะไรที่อยู่ในทุกๆ ที่จะเป็นสิ่งที่ท่านมีอาจค้นหาได้ ท่านไม่สามารถบอกตำแหน่งแห่งที่ได้ ท่านไม่สามารถบอกได้ว่ามันอยู่ทางทิศเหนือหรืออยู่ทางทิศใต้ ท่านมีอาจบอกได้ว่ามันอยู่ตรงนั้นตรงนี้ เพราะมันมีอยู่ในทุกๆ ที่ แล้วท่านจะค้นหามันได้อย่างไร เพราะสิ่งทั้งหมดนั้นมันคือท้องฟ้า พระเจ้าเปรียบได้กับท้องฟ้า เป็นท้องฟ้าที่ว่างเปล่า ไม่มีขอบเขต ดังนั้นจึงมีอาจถูกจำกัดได้ ท่านไม่สามารถบอกได้ว่ามันเริ่มจากตรงนี้แล้วไปสิ้นสุดที่ตรงนั้น มันเป็นสิ่งที่ไม่มีที่สิ้นสุด อยู่ตรงนี้ อยู่ตรงหน้าท่าน ถ้าท่านผ่อนคลายท่านก็จะเห็นได้ว่ามันอยู่ตรงนั้น แต่ถ้าท่านเครียดท่านก็จะหามันไม่เจอ

อาจารย์เซนเคยกล่าวไว้ว่า “มันชัดเจนมากเกินไปจนยากที่จะมองเห็น เปรียบดั่งเช่นคนโง่เขลาที่เดินถือคบเพลิงเพื่อมองหาไฟ เขาเคยรู้มาก่อนหรือไม่ว่าไฟนั้นเป็นเช่นไร ถ้าเขารู้เขาคงจะเอาไปใช้หุงข้าวตั้งนานแล้ว”

ขณะนี้พวกท่านก็กำลังค้นหาไฟในขณะที่ท่านกำลังถือคบเพลิงอยู่ตลอดเวลา อาจารย์เซนกล่าวไว้ถูกต้องที่ถามว่า พวกเขารู้หรือไม่ว่าไฟนั้นเป็นเช่นไร ถ้าเขารู้เขาคงจะหุงข้าวได้ตั้งนานแล้ว แต่ตอนนี้ท่านได้แต่หิวโหย หิวมานานนับศตวรรษ ชั่วกับชั่วกัลป์ เพราะท่านได้แต่ถือคบเพลิงเดินหาไฟอยู่

ผู้คนตั้งหน้าตั้งตาถามหาว่าพระเจ้าอยู่แห่งไหนใด ในขณะที่พระเจ้านั้นนั่งอยู่ตรงหน้าท่าน พระเจ้าอยู่รอบๆ ตัวท่าน ชาวเซนเรียก

สิ่งนั้นว่า “มัน” เพื่อเราจะได้ไม่ยึดติดกับคำว่า “พระเจ้า”

เมื่อใดที่ท่านค้นหามัน ท่านจะมองไม่เห็นมัน

ทำไมนะหรือ ก็เพราะว่าเมื่อท่านต้องการจะรู้จักมัน ความต้องการอันนั้นเองจะกลายเป็นภาวะตึงเครียด ท่านจะถูกบีบให้แคบ ท่านจะเริ่มการเพ่ง *เมื่อใดที่ท่านค้นหามัน ท่านจะมองไม่เห็นมัน* ท่านจะพลาดมันไป เพราะมันจะสามารถเห็นได้ในช่วงที่ท่านอยู่ในภาวะผ่อนคลายเท่านั้น เมื่อท่านเปิดรับจากทุกแห่งหน เมื่อท่านไม่เพ่ง

ฟังให้ดีนะ คนทั่วไปที่ไม่รู้ว่าการภาวนาคืออะไร มักจะอธิบายว่าการภาวนาคือการเพ่ง มีหนังสืออยู่หลายพันเล่มที่ท่านจะพบคำอธิบายดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่โง่เขลามากที่บอกว่าการภาวนาคือการเพ่ง หรือความตั้งใจในการจดจ่อ การภาวนามีใช่การตั้งใจจดจ่อ การตั้งใจจดจ่อเป็นสิ่งที่สุดท้ายที่การภาวนาจะเป็นได้ เพราะในความเป็นจริงนั้น การตั้งใจจดจ่อนี้มีความหมายที่ตรงข้ามกันคนละมุมเลยทีเดียว ในขณะที่ท่านตั้งใจจดจ่อท่านจะตึงเครียด เพ่งมองหาบางสิ่งบางอย่าง ใช้ การตั้งใจจดจ่อนั้นเป็นสิ่งที่ดี หากท่านกำลังมองหาสิ่งที่เล็กๆ เช่น การมองหาเม็ดตัวเล็กๆ แต่คงจะใช้ไม่ได้ในกรณีที่ท่านกำลังมองหาพระเจ้า เพราะพระองค์ทรงแผ่ไพศาล หากท่านมัวแต่จดจ่ออยู่ ท่านก็จะเจอแค่มดไม่ใช่พระเจ้า หากต้องการจะค้นหาพระเจ้า ท่านจะต้องเปิดรับอย่างที่สุด ไม่ใช่จดจ่อ ไม่ได้แค่มองหา แต่ต้องเปิดรับในทุกๆ ด้าน ความรู้ตัวทั่วพร้อมโดยไม่เพ่งนี่เองที่เราเรียกว่า การภาวนา

เวลาที่ท่านจุดตะเกียง แสงไฟไม่ได้รวมอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง แสงสว่างจะกระจายไปทั่วทุกทิศทุกทาง มันจะสว่างอยู่ตรงนั้นไม่หายไปไหน แต่ถ้าเราใช้ไฟฉาย นั้นเปรียบได้กับการเพ่งการจดจ่อ เมื่อใดที่ท่าน